

DOĞU AKDENİZ'DE YUNANISTAN-MISIR DENİZ SINIRI ANTLAŞMASI VE TÜRKİYE

*The Delimitation Agreement Between Greece and Egypt in the Eastern
Mediterranean Sea and Turkey*

Prof. Dr. Yücel ACER*

Özet: Yunanistan ve Mısır arasında 6 Ağustos 2020 tarihinde imzalanan ve Doğu Akdeniz'de, iki taraf arasında münhasır ekonomik bölge sınırı oluşturan antlaşma, üzerinde hukuki analizler yapılması gereken durumlara yol açmıştır. Bu nedenledir ki Antlaşma, Türkiye'nin itirazlarına yol açmış, hatta hukuken "yok" hükmünde sayılmıştır. Antlaşma, bir yandan Doğu Akdeniz'de yeni gerginliklere yol açabilecek karmaşık bir durumun oluşmasına neden olmuş, diğer yandan Yunanistan'ın bu güne kadar özellikle adalarla ilgili savunduğu görüşlerden tavizler vermesine de yol açmış gözükmemektedir. Antlaşma'nın, daha önce yapılmış Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması ile çizilmiş sınırı dikkate almaması ile yeni gerginliklere ve çözülmesi zor yeni hukuki sorunlara yol açmaktadır. Diğer yandan ise, Mısır karşısında bazı Yunan adalarına sınırlandırmada azaltılmış etki tanıyarak, Yunanistan'ın geleneksel iddialarından tavizler verdiğini de göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Alanları Sınırlandırma Hukuku, Adaların Sınırlandırmadaki Rolü, Doğu Akdeniz Sınırlandırma Sorunları, Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması

Abstract: The treaty signed between Greece and Egypt on August 6, 2020 which established the exclusive economic zone boundary between the two parties in the Eastern Mediterranean Sea creates situations that require a proper legal analysis. This is why the Treaty has led to Turkey's objections amounting to the argument of legally "null" and "void" by Turkey. The Treaty, on the one hand, caused a complex situation that could lead to new tensions in the Eastern Mediterranean, on the other hand, it seems that it also caused Greece to make concessions from the views it has defended, especially regarding the islands. As the Treaty disregards the boundary which were previously drawn between Turkey and Libya through a bilateral treaty, it is inevitable that new tensions and legal problems will arise eventually. On the other hand, it also shows that Greece has made concessions from its traditional position by giving some Greek islands a reduced effect against Egypt.

Keywords: Maritime Delimitation Law, Role of Islands in Delimitation, Eastern Mediterranean Delimitation Disputes, Greece-Egypt Delimitation Agreement.

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
yacer@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6542-7134
Makale Geliş Tarihi: 08.10.2020, Makale Kabul Tarihi: 12.11.2020

Giriş

Denize kıyısı olan bir devlete, doğal kaynakları üzerinde münhasır yetkiler veren kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge (MEB) alanları, devletin tam egemen olduğu içsular ve karasularına nispeten oldukça geniş deniz alanlarıdır. Kıta sahanlığı, kıyıdan itibaren bazı durumlarda 350 deniz miline kadar uzanabilirken¹ MEB, 200 deniz mili mesafeye kadar uzanabilmektedir. Bu nedendir ki, özellikle nispeten dar deniz alanlarına kıyısı bulunan ülkeler arasında, kıyıdaş ülkelerin kıta sahanlıklarını ve MEB alanlarını birbirlerinden ayıracak uluslararası sınırların oluşturulması gerekmektedir.

Bütün dünyada, coğrafi ve siyasi nitelikleri birbirlerinden oldukça farklı deniz alanları mevcutken, devletler bütün bu deniz alanlarda hukuktan beklenen hakkaniyeti sağlayacak sınır oluşturmaya dair somut kural ya da kurallar üzerinde uzlaşmamışlardı. Hem 1958 Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin hem de 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin hazırlık çalışmaları esnasında gerçekleştirilen derin müzakerelere rağmen devletler, somut bir kural ya da kurallar üzerinde bir uzlaşmaya varamadılar.²

Açık, sarıh ve somut nitelikte bir kural yerine hem devletlerarası uygulamada hem de 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri olan 74 ve 83. maddelerinde çok daha genel bir kural üzerinde ancak uzlaşılabildi. Söz konusu hükme göre, kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırması, *“hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla”, “uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile”* yapılacaktır.

Her kıyıdaş devlete, yukarıda belirtilen maksimum genişlikte kıta sahanlığı ve MEB alanları verebilecek kadar geniş olmayan Doğu Akdeniz'de de kıyıdaş devletler, söz konusu deniz alanlarını kendi aralarında sınırlandırmaya dair, bir kısmı hala çözülememiş derin görüş ayrılıkları yaşamaktadırlar. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ve dolayısı ile sınırlandırma sorunlarının tarafı olan önemli sayıda taraf bulunmaktadır. Bunlar, Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Mısır, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, Libya, Yunanistan (bazı adaları nedeni ile) ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) dir.

Bu çalışma, 6 Ağustos 2020 tarihinde Yunanistan ve Mısır arasında imzalanan ve Türkiye'nin hak talep ettiği deniz alanlarını da doğrudan ilgilendiren antlaşmanın içeriğine ve özellikle Türkiye açısından ne gibi hukuki yansımalar doğurduğuna odaklanmaktadır.

¹ Bakınız 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi, Madde 76 (6).

² 1958 Kıta sahanlığı Sözleşmesi'nin müzakerelerinde de, her durumda uygulanacak açık bir kural üzerinde anlaşma sağlanamamış ve onun yerine, bu unsurların ve somut sınırlandırma metotlarının neler olduğu belirtilemeden eşit uzaklık prensibinin yanı sıra “özel unsurların” (*special circumstances*) dikkate alınması gerektiğine dair genel bir prensip üzerinde anlaşılabilmiştir. Bakınız, 1958 Kıta Sahanlığı sözleşmesi, Madde 6.

I. Yunanistan-Mısır Antlaşması'na Giden Süreç

A. İkili Görüşmeler Süreci

Doğu Akdeniz'de, deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair bu güne kadar bazı ikili antlaşmalar gerçekleştirilmiştir. İkili antlaşmalar sürecinin ilk adımını, 17 Şubat 2003 tarihinde yaptıkları MEB sınırlandırma antlaşması ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Mısır atmışlardır. Bu antlaşmayı sırasıyla, 17 Ocak 2007 Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması,³ 17 Aralık 2010 İsrail-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması, 21 Eylül 2011 Türkiye-KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Antlaşması ve 27 Kasım 2019 tarihinde Türkiye ve Libya Sınırlandırma Antlaşması izlemiştir.

Bunlara en son eklenen ve incelememizin konusunu oluşturan antlaşma, 6 Ağustos 2020 tarihinde Yunanistan-Mısır arasında imzalanan sınırlandırma antlaşması olmuştur. Mısır ve Yunanistan, 6 Ağustos 2020 tarihinde, iki ülke arasında Doğu Akdeniz'de MEB sınırlandırma antlaşması imzaladıklarını bir basın toplantısı ile duyurdular. Antlaşmanın imzalandığının ilanı, Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri ve Yunan mevkidaşı Nikos Dendias'ın Kahire'de düzenledikleri ortak basın toplantısında yapıldı.

Söz konusu Antlaşma, 27.08.2020 tarihinde Yunanistan Parlamentosunca ve 18.08.2020 tarihinde de Mısır Parlamentosunca onaylandı ve bu ülkeler açısından yürürlüğe girmiş oldu.

Yunanistan ve Mısır, bir sınırlandırma antlaşmasına yönelik müzakerelere 2005 yılında başladılar. Ancak, sınırlandırma alanında Türkiye gibi üçüncü devletlerin muhtemel haklarının varlığının yarattığı hukuki ve siyasi zorluklar, iki ülkenin kısa sürede bir antlaşma yapabilmelerine imkan vermemiş gözükmekte.⁴ Hatta, Yunanistan ve Mısır, sırasıyla 16 Ocak 2015 ve 16 Şubat 2017 tarihlerinde, BMDHS'nin 298 maddesi uyarınca, deniz sınırı anlaşmazlıkları ile ilgili olarak, Bölüm XV, Kısım 2'deki (bağlayıcı kararları gerektiren zorunlu prosedürler) prosedürleri kabul etmediklerini beyan ederek, aralarındaki sınırlandırma meselesini uluslararası yargıya götürmeyi de uygun görmemişlerdir. Mısır'ın Yunan-Türk ihtilafına karışmamaya özen gösterdiği ve bu nedenle de Yunanistan'a, öncelikle Türkiye ile bir sınırlandırma antlaşması yapmayı telkin ettiği ifade edilmekte.⁵

Ancak, yakın zamanda Yunanistan ve Mısır'ı sonunda bir sınırlandırma antlaşması yapmaya iten hususun, bazı yeni hukuki ve

³ Bu antlaşma, Lübnan Parlamentosunca onaylanmadığı için yürürlüğe girememiştir.

⁴ Constantinos Yiallourides, Münhasır Ekonomik Bölgenin Sınırlandırılmasına İlişkin Yunanistan ve Mısır Antlaşmasına İlişkin Bazı Gözlemler, Bölüm . <https://www.ejiltalk.org/18969-2/> (erişim tarihi 26 Ağustos 2020)

⁵ Bakınız, Angelos Syrigos. <https://www.kathimerini.gr/opinion/1091434/mia-anagkaia-symfonia/>

siyasi gelişmeler olduğu belirtilebilir. Bu gelişmelerin başında, Türkiye'nin 28 Kasım 2019 tarihinde Libya Ulusal Mutabakat hükümeti ile imzaladığı sınırlandırma antlaşması gelirken, diğer gerekçenin, özellikle Mısır açısından Türkiye'nin Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile olan yakın ilişkileri hatta 28 Kasım 2020 tarihinde sınırlandırma mutabakatı ile birlikte bir savunma ve işbirliği antlaşmasının da imzalanmış olmasıdır denebilir.

Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Yunanistan'ın Mısır ile bir sınırlandırma antlaşmasının imzalanmasını sağlamak için yoğun bir çaba içerisine girdiği görülmüştür. Yunanistan, Türkiye-Libya antlaşması ile sınır çizilen yani paylaşılmış olan aynı alanda, bu antlaşmayı kendi açısından bir nevi "etkisiz kılmak" ya da Türkiye'nin faaliyetlerini "bloke etmek" için Mısır ile bir antlaşma yapma çabası içerisine girmiş gözükmeğe.⁶ Nihayetinde, 1 Aralık 2019 gibi erken bir tarihte Yunanistan ve Mısır'ın bir sınırlandırma antlaşması yapma sürecini hızlandıracaklarına dair anlaşlıkları da ifade edilmiştir.⁷

Mısır açısından bakıldığında, Türkiye'nin Libya'daki faaliyetlerinin ve güvenlik ve savunma boyutunun bir antlaşmaya bağlanmasının önemli bir etken olduğu görülmekte.⁸ BM'ye gönderdiği notada Mısır, sınırlandırma antlaşmasından ziyade savunma işbirliği antlaşması üzerinde durarak, askeri işbirliği konusundaki mutabakat muhtırasının, çeşitli askeri ve güvenlik işbirliği biçimlerine ve mühimmat transferine izin verdiğini ve bu durumun "*Güvenlik Konseyi'nin Libya ile ilgili kararlarını ve özellikle Güvenlik Konseyi'nin 1970 (2011) kararının 9. paragrafını açıkça ihlal ettiğini*" ifade etmiştir.⁹ Mısır ayrıca, söz konusu antlaşmaların "Libya Siyasi Antlaşması" hükümleri bağlamında "*usulsüz yapıldığı*" iddiasını da dile getirmiştir.¹⁰

Sonuç olarak, Yunanistan, Türkiye-Libya sınırlandırma antlaşmasına "kendi adalarının kıta sahanlığı alanlarını ihlal ettiği" temel gerekçesi ile itiraz ederken,¹¹ Mısır ise Türkiye'nin Libya Ulusal

⁶ Özellikle Yunanistan Dışişleri Bakanı'nın yaptığı bazı açıklamalarda bu çabanın açıkça dile getirildiği de görülmekte idi. Bakınız, <https://www.neweurope.eu/article/greece-italy-ink-agreement-on-exclusive-economic-zones/>

⁷ Bakınız, [https://www.neweurope.eu/article/greece-italy-ink-agreement-on-exclusive-economic-zones/\(07.10.2020\)](https://www.neweurope.eu/article/greece-italy-ink-agreement-on-exclusive-economic-zones/(07.10.2020)).

⁸ Libya ile yapılan anlaşmaya Yunanistan ve Güney Kıbrıs teknik ve hukuki açılardan karşı çıkarken, Mısır, İsrail, ABD ve Rusya gibi ülkeler siyasi açıdan itirazlarını dile getiriyorlar görüşü ifade edilmektedir.

⁹ Bakınız, Note Verbale dated 23 December 2019 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/74/628. Website of the Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea.

¹⁰ Bakınız, Note Verbale dated 23 December 2019 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/74/628. Website of the Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea.

¹¹ Yunanistan özete, bu anlaşmanın, deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair uluslararası deniz hukuku kurallarını ihlal ettiği, zira Türkiye ve Libya'nın, örtüşen

Mutabakat Hükümeti ile olan yakın ilişkisinden duyduğu rahatsızlık temelinde bazı hukuki gerekçeler ileri sürerek itirazlarını dile getirmiştir. Bütün bu gerekçelerin oluşturduğu ortamda, yıllardır Yunanistan'ın yapılması için uğraştığı sınırlandırma antlaşmasının yapılması şartları oluşmuş gözükmektedir.

B. Yunanistan ve Mısır'ın Antlaşma'dan Beklentileri

Aşağıda görüleceği gibi, her ne kadar içerik olarak arzuladığı içerikle tam olarak örtüşmese de Yunanistan, Mısır ile yaptığı sınırlandırma antlaşması ile aslında kendi açısından amaçladığını bir nevi gerçekleştirmiş oldu. İmzadan sonra yapılan basın toplantısında Yunan Dışişleri Bakanı Dendias, “*Türkiye ile Trablus arasında imzalanan hukuka aykırı, hükümsüz ve hukuki temelsiz mutabakat muhtırasının mutlak zıttı bir antlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın imzalanmasının ardından, var olmayan Türk-Libya mutabakatı, en başından beri ait olduğu yerde, yani çöp tenekesinde sona erdi.*” demiştir.¹²

Öte yandan Yunan diplomatlar, Mısır-Yunanistan antlaşmasının, Türkiye ile Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasındaki anlaşmayı etkili bir şekilde geçersiz kıldığını” nı ileri sürerek, aslında bu antlaşmasının gerçek amacının Türkiye-Libya Antlaşmasını etkisizleştirmek olduğunu ifade etmiş olmaktadır.

Bu ifadeden kast edilenin, aslında Türkiye'nin Libya ile yaptığı antlaşmanın, Libya Siyasi Antlaşması'na aykırı olduğu için yürürlüğe girip geçerlilik kazanmadığını ama onun yerine ve aynı bölgeye dair “yasal” bir antlaşmanın yapılarak, Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'nın etkisiz kılındığının iddia edildiği söylenebilir. Dolayısı ile Yunanistan'ın beklentilerinden birisinin de, Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'nı, ilgili sınırlandırma bölgesinde “etkisiz” kılmak olduğu görülmekte.

deniz bölgeleri ve ortak sınırlara sahip olmadığı, Girit Adası da dahil olmak üzere, bu deniz bölgesindeki Yunan adalarının varlığını göz ardı ettiği, Türkiye'nin ilan edilen sınır belirlenirken Doğu Akdeniz'deki Yunan adalarına ağırlık vermemesine rağmen, Antlaşmanın 1. maddesi 3. paragrafında belirtildiği gibi Türk adalarının ve kayalıkların eşit uzaklık çizgisi için esas noktalar olarak kullanıldıkları, ayrıca 2015 Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından 2259 (2015) sayılı karar vasıtası ile onaylanan Libya Siyasi Anlaşması'nın 8. maddesi, paragraf 2 (f) uyarınca, Libya Temsilciler Meclisi tarafından onaylanmadığı için bu anlaşmanın geçersiz ve yok hükmünde olduğunu ifade etmiştir. Letter dated 14 February 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General. Annex to this letter is the Letter dated 9 December 2019 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General. A/74/706. 19 February 2020. Website of the Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50682215>

¹² <https://www.reuters.com/article/us-egypt-greece/egypt-and-greece-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone-egyptian-fm-idUSKCN252216>

Yunanistan'ın bir başka beklentisinin, bölgedeki Yunan adaları ile ilgili olduğu görülmekte. Yunanistan, Doğu Akdeniz'e bakan adalarının ve Meis Adası'nın sınırlandırmada Türkiye ve diğer ülkelerle eşit statüde değerlendirilmesini ve sınırın bu adalarla Türkiye ve diğer ülkeler arasında eşit uzaklık sınırı olarak belirlenmesini savunmakta.¹³ Hatta, Türk Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı resmi bir açıklamada ifade edildiği gibi, birkaç km² çapındaki Meis Adası'na 40,000 km² deniz alanı talep edilmektedir. Bu bağlamda, Mısır ile yaptığı antlaşmaya dair açıklamalarında Yunanistan, Antlaşma'nın Yunan adalarına eşit statü tanınmasını ve eşit deniz alanları vermesini memnuniyetle karşılandığı ifade edilmektedir.¹⁴

Mısır'ın ise, öncelikle hukukun Doğu Akdeniz'de verdiği imkanları en uç noktalara kadar kullanarak enerji kaynaklarından maksimum yararlanmayı amaçladığı söylenebilir. Mısır Dışişleri Bakanı Şükrü, Antlaşma'nın imzalanmasından sonraki açıklamasında, *“Bu antlaşma, her iki ülkenin de münhasır ekonomik bölgede bulunan kaynakların kullanımını, özellikle de gelecek vaat eden petrol ve gaz rezervlerini en üst düzeye çıkarma konusunda ilerlemesine izin veriyor”* demiştir.

Doğalgaz arzındaki hızlı büyüme ile Mısır'ın bölgesel bir enerji merkezi olmayı umduğu da ifade edilmekte.¹⁵ Mısır, Doğu Akdeniz'i çevreleyen bazı ülkelerle birlikte, bölgenin gaz piyasasını geliştirmeyi amaçlayan sözde “Doğu Akdeniz Gaz Forumu” nu kurmuştur. Bu Forum içerisinde Yunanistan, GKRY, İsrail, İtalya ve Ürdün yer almakta ancak Türkiye yer almamaktadır.

Öte yandan, bu mesellerde Mısır'ın aynı zamanda Türkiye'ye yaklaşımının siyasi çerçevesinden de derinden etkilendiği söylenebilir. Geçmişte ve günümüzde, Doğu Akdeniz'deki sorunlara dair takip ettiği tutumlar Türkiye'nin beklentilerinin aksine hareket ederek Türkiye'yi bir nevi olumsuz etkileme amacı güttüğü de söylenebilir. Yukarıda belirtildiği gibi, 2003 yılında, Kıbrıs Adası'nın tamamının temsilcisi imiş gibi hareket eden GKRY ile MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. Bu antlaşma bir yandan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) yok

¹³ Yunanistan bir resmi beyanında Türkiye'nin *“eylemlerin özünde, Türkiye'nin, karasularının altı deniz milini aşan deniz bölgelerini tanımayı reddederek, Yunanistan'ı Doğu Akdeniz'deki makul ve meşru egemen haklarından, uluslararası deniz hukuku ve uluslararası içtihat hükümlerinin açık bir şekilde ihlali ile, mahrum etme niyetinin yattığını vurgulamak gerekir”* ifadelerine yer vermiştir. Letter dated 4 September 2020 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the President of the Security Council. S/2020/888.

¹⁴ Bakınız, The Statement of the Minister of Foreign Affairs, Nikos Dendias, following the signing of the agreement on the delimitation of EEZ between Greece and Egypt (Cairo, 6 August 2020). <https://www.mfa.gr/en/current-affairs/top-story/statement-of-the-minister-of-foreign-affairs-nikos-dendias-following-the-signing-of-the-agreement-on-the-delimitation-of-eez-between-greece-and-egypt-cairo-august-2020.html>

¹⁵ <https://www.reuters.com/article/us-egypt-greece/egypt-and-greece-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone-egyptian-fm-idUSKCN252216>

sayarken diğerk yandan Türkiye'nin muhtemel haklarını da dikkate almamıştır. Türkiye'nin şiddetli itirazlarına rağmen bu defa Yunanistan ile bir sınırlandırma antlaşması yaparak Türkiye üzerinde benzeri bir etki yaratmaya çalıştığı söylenebilir.

Yine bu bağlamda, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de gerçekleştirdiği sınır antlaşmalarına ve faaliyetlerine neredeyse Yunanistan'ın ifade ettiği gerekçeleri aynen tekrar ederek itiraz eden Mısır,¹⁶ son zamanlarda Türkiye'nin Libya ile yaptığı sınır antlaşmasına dayanarak Girit ve Rodos adalarının güneyinde 30 Mayıs 2020 tarihinde TPAO'ya verdiği doğal kaynak arama ve işletme ruhsat alanlarına, kendi alanlarına potansiyel olarak tecavüz ettiği gerekçesi ile itiraz etmiştir. Bütün bunların gerisinde Mısır'ın mevcut yönetiminin Türkiye ile başta Libya konusunda olmak üzere yaşadığı siyasi görüş ayrılıklarının da bulunduğu, Türkiye'ye karşı Mısır'ın bir nevi "siyasi manevraları" olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

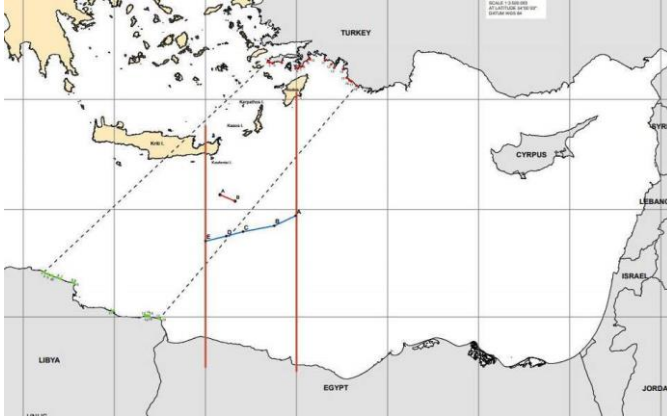
II. Antlaşma'nın İçeriği ve Türkiye'nin Yaklaşımı

A. Sınırın Niteliği

Yunanistan'ın adaları dışında anakara coğrafyası büyük oranda Ege Denizi'ne kısmen de güneyde Akdeniz'e ve Batıda ise İyon Denizi'ne bakmakta. Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de Meis Adası, ayrıca bazı cepheleri Akdeniz'e ve Doğu Akdeniz'e bakan Girit, Rodos, Kerpe (Karaphos) ve Çoban (Kasos) adaları bulunmakta. Dolayısı ile, Yunanistan söz konusu adalar bağlamında, özellikle Doğu Akdeniz'de deniz alanlarının sınırlandırılmasında taraf olan ülkelerden birisi konumunda olduğunu ifade etmektedir.

Yunanistan-Mısır Antlaşması, 5 maddeden oluşan kısa bir metindir. Antlaşma'nın 1 numaralı ekinde sınırın koordinatları verilirken, 2 numaralı ekinde sınır bir harita üzerinde gösterilmektedir. Sınır 5 farklı noktanın birleştirilmesinden oluşmakta ve tam olarak 26. paralelden başlayıp 28. paralelde son bulmaktadır. (Bakınız, Harita) Bu noktaların hangi unsurlara dayanılarak belirlendiği Antlaşma'da açıkça belirtilmemekte.

¹⁶ Note Verbale, dated 23 December 2019 from the Permanent Mission of Egypt to the United Nations addressed to the Secretary-Genera. A/74/628.

Harita: *İkili Antlaşmalarla belirlenen Türkiye-Libya Sınırı ve Yunanistan-Mısır Sınırı.*

(Bkz: <https://www.ekathimerini.com/255573/gallery/ekathimerini/news/greece-and-egypt-sign-agreement-on-exclusive-economic-zone>)

Bu Antlaşma ile çizilen sınırın tam konumu ve antlaşmanın içeriği dikkatlice gözden geçirildiğinde üzerinde durulması gereken bazı özellikler gösterdiği görülmekte. Öncelikle Antlaşma, Yunanistan ile Mısır anakaraları arasında bir sınırlandırma işlemi gibi değil de, Mısır ülkesi ile Mısır'ın karşısından bulunan Yunan adaları arasında MEB sınırı çizen bir antlaşma niteliğine sahip gözükmemekte.

Söz konusu sınır konumu itibarı ile incelendiğinde, Yunanistan tarafında bazı Yunan adalarının esas alındığını ve bunların da ancak kısmen dikkate alındığını görüyoruz. Dikkate alınan adalardan birisi olan Girit adasının Mısır'da bakan kıyıların tamamının değil Ada'nın doğu kısmında bir noktadan itibaren doğuya doğru kıyıların, yani dikkate aklanabilecek kıyı uzunluğunun yaklaşık yarısının dikkate alındığı görülmekte. Yine dikkate alınan bir başka ada olan Rodos Adası'nın da kıyıların yaklaşık yarısının esas alınarak sınırın çizildiği görülmekte.

Sınırın bu bağlamda bir başka önemli niteliği aslında hem Girit hem de Rodos adalarına ve bu iki ada arasında bulunup da dikkate alınan Kerpe (Karpathos) ve Çoban (Kaşot) adalarına azaltılmış etki verildiği görülmekte. Yani aslında sınır, Mısır anakarası ile bu adalar arasında eşit uzaklık konumunda değil, bu adalara daha yakın konumdadır ve dolayısı ile bu adalara tam etkiye nispeten azaltılmış deniz alanları vermektedir. Verilen etkinin, tam etkiye göre ne oranda azaltılmış etki olduğuna dair Antlaşma'da açık bir kayıt da bulunmamakta.

Belirlenen sınırın önemli bir özelliği de, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sınırlandırma sorunlarının temel unsurlarından birisi olan Meis Adası'nın, sınırlandırmada hiç dikkate alınmadığıdır. Bunun gerekçesinin ne olduğu konusunda yine Antlaşma'da bir açıklık

bulunmamakta. Meis adasının konumu, büyüklüğü ve üzerindeki anlaşmazlıklar hatırlandığında bu unsurun üzerinde özellikle durulması gerekmektedir.

Sınırın, söz edilmesi gereken bir başka önemli özelliği, Türkiye ile Libya'nın 28 Kasım 2019 tarihinde bir antlaşma ile belirledikleri ve yaklaşık 30 uzunluğunda olan Libya-Türkiye MEB sınırını hiç dikkate alınmadan çizilmiş olmasıdır. Zira bu sınıra göre Libya ve Türkiye arasında paylaşılmış olan alan, hem Türkiye'nin hem de Libya'nın kendi kıta sahanlığı alanı olarak belirledikleri alanların bir kısmının, özellikle de Türkiye'nin kıta sahanlığının önemli bir kısmının Yunanistan tarafında bırakıldığı yani bir nevi Yunanistan'a verildiği görülmekte. Aslında Mısır'ın bu Antlaşma'ya göre kendi tarafında kalan MEB alanı ile Türkiye'nin muhtemel deniz alanına müdahil olmadığı söylenebilir. Ancak Yunanistan'ın bu Antlaşma ile hem Türkiye'nin hem de Libya'nın kıta sahanlığı ve MEB alanlarını kendi tarafında bırakarak, bir nevi kendi alanı imiş gibi değerlendirdiği görülmekte.

B. Türkiye'nin İtirazları

Antlaşma'nın imzalanmasının hemen akabinde Türk Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'nin resmi görüşlerini özetleyen bir açıklama yayınladı.¹⁷ Bu açıklamada,

“Yunanistan ile Mısır arasında deniz sınırı bulunmamaktadır. Bugün imzalandığı açıklanan sözde deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşması Türkiye için yok hükmündedir. Bu anlayışımız sahada ve masada ortaya konacaktır” denmiştir.

Bu açıklamadan anlaşıldığı üzere, Türkiye, bu antlaşmayı hukuka uygun bulmadığını ve “yok hükmünde” gördüğünü ifade etmekte. Gerekçe olarak ise, Yunanistan ve Mısır'ın aralarında deniz sınırı çizmelerine hukuki esas teşkil edecek bir coğrafi ve hukuki durumun olmadığına işaret etmektedir.

Türkiye'nin, aslında Türkiye, Libya ve Yunanistan arasındaki bir sınırlandırmaya esas teşkil edecek bir deniz alanının, Yunanistan ile Mısır tarafından bir sınırlandırma antlaşmasına konu edilmesini kastettiği görülmektedir. Zira Türkiye'ye, söz konusu Antlaşma ile sınır oluşturulan alan “*Birleşmiş Milletler'e de bildirilen Türk kıta sahanlığı içinde yer alan*” deniz alanıdır. Bu Antlaşma ile, Libya'nın da haklarının gasp edildiği belirtilmiştir. Dolayısı ile söz konusu alan, Türk kıta sahanlığından ve kısmen de Libya kıta sahanlığından oluşan bir alan olduğuna göre, Yunanistan ve Mısır'ın sınırlandırma yapabileceği bir

¹⁷ Bakınız, No 165, 6 Ağustos 2020. Yunanistan ile Mısır Arasında Sözde Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Antlaşması İmzalanması Hakkında Açıklama. http://www.mfa.gov.tr/no_-165_-yunanistan-ile-misir-arasinda-sozde-deniz-yetki-alanlari-anlasmasi-izmlanmasi-hk.tr.mfa (07.10.2020).

alan değildir ve yapılan Antlaşma hukuki değildir, hatta yok hükmündedir.

Yine bu bağlamda Türkiye, Türkiye ve Libya arasında yapılan sınırlandırma antlaşması ile belirlenen sınırın hiçe sayılmasına da işaret etmektedir.¹⁸ Zira, söz konusu Antlaşma ile Türkiye ve Libya arasında sınırları belirlenen deniz alanın önemli bir kısmı, özellikle de Türkiye'nin kıta sahanlığının büyükçe bir kısmı, Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması tarafında Yunanistan'a bırakılmaktadır. Türkiye, Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması'nı hukuka aykırı bulduğu ve tanımadığı yaklaşımını bu unsura da dayandırmaktadır denebilir.

III. Uluslararası Hukuk Bağlamında Değerlendirmeler ve Türkiye'ye Yansımaları

Mısır ve Yunanistan arasında yapılan söz konusu sınırlandırma antlaşmasının, uluslararası hukukun ve daha özeldede uluslararası deniz hukukunun ilgili kuralları bağlamında değerlendirmesi gereken bazı nitelikleri bulunduğu görülmektedir. Değerlendirilmesi gereken bu hususların, Türkiye'nin ifade ettiği bazı itirazlarının da dikkate alınarak belirlenmesi gerektiği açıktır.

Öncelikle Türkiye, Yunanistan ve Mısır Sınırlandırma Antlaşması'nı tanıma yükümlülüğü altında değildir. Daha önce belirtildiği gibi, uluslararası hukukun ilgili kuralları gereği sınırlandırma işlemi, tek taraflı bir bildiri ya da iç hukuk işlemi ile değil, iki taraf arasında yapılacak bir uluslararası antlaşma ile yapılabilecektir. Ancak, iki taraf arasında yapılmış bu antlaşmanın diğer ülkelere, onların rızası hilafına herhangi bir hak ya da sorumluluk getirmesi hukuken mümkün değildir.¹⁹

Dolayısı ile, Türkiye, bu Antlaşma'nın yarattığı durumları kabul etme yükümlülüğü altında olmadığı gibi, bu Antlaşma'nın oluşturduğu sınır ve hukuki durumları kabul etmeme hakkına da sahiptir. Nitekim, Antlaşma'nın yapıldığı ve ilan edildiği aynı gün, Türk Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı resmi açıklamada "*Türkiye'nin, söz konusu alanda herhangi bir faaliyete izin vermeyeceği ve Doğu Akdeniz'de ülkemizin ve Kıbrıs Türkleri'nin meşru hak ve çıkarlarını kararlılıkla savunmaya devam edeceği kuşkusuzdur*" ifadelerine yer verilmiştir.

Bu yaklaşım, uluslararası hukuk bağlamında takip edilecek doğru bir tutum olarak değerlendirilebilir. Hukuken esas olan, Türkiye'nin

¹⁸ Örneğin bakınız, Türk Dışişleri Mevlut Çavuşoğlu, açıklamasında Yunanistan ve Mısır'ın Türkiye'nin ve Libya'nın kıta sahanlığı alanlarını ihlal ettiklerini ifade etti. <https://www.aa.com.tr/en/europe/greece-egypt-violate-turkeys-libyas-rights/1934121> (06.08.2020)

¹⁹ Bakınız, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, Madde 34, 35, 36.

hem resmi açıklamaları ile hem de eylemleri ile söz konusu antlaşmayı tanımadığını ya da hukuki bulmadığını göstermesidir. Böylelikle bu antlaşmanın sonuçlarının Türkiye'yi etkilemesine hukuken engel olunabilecektir.

Benzer bir şekilde Türkiye, 2003 Mısır-GKRY Sınırlandırma Antlaşmasına, kendi kıta sahanlığı ve ilan edildiğinde MEB alanlarına tecavüz ettiği ve GKRY'nin, Ada'nın tek yasal temsilcisi olmadığı ve Kıbrıslı Türkler adına da hareket edemeyeceği gerekçeleri ile resmen itiraz etmiştir. Ayrıca Türkiye ve KKTC, 2010 İsrail-GKRY Sınırlandırma Antlaşması'na da, GKRY'nin Ada'nın tek yasal temsilcisi olmadığı ve KKTC'nin MEB ve kıta sahanlığı alanlarına tecavüz ettiği gerekçeleri ile resmen itiraz etmiştir.²⁰

İkinci olarak, Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı bir deniz alanında, daha baştan ilgili ülkelerin işbirliği yapması öngörülmüşken, tam tersine Yunanistan ve Mısır'ın bu antlaşmayı yaparken, Türkiye ile istişare etmedikleri gibi Türkiye'nin muhtemel haklarını dikkate almadıkları görülmektedir. Yunanistan ve Mısır'ın taraf olduğu 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 123. maddesi “Kapalı veya yarı kapalı bir denizi çevreleyen Devletler, haklarını kullanırken ve bu Sözleşme kapsamındaki görevlerini yerine getirirken birbirleriyle işbirliği yapmalıdır” ilkesini öngörmektedir. Ayrıca sınırlandırmaya dair uluslararası yargı kararları, üçüncü ülkelerin muhtemel haklarının söz konusu olduğu bölgelerde, bu ülkeler dahil olmadan sınırlandırma yapılmaması gerektiğine dair bir içtihat oluşturmuş durumdadır.²¹

Değerlendirilmesi gereken bir başka husus, Yunanistan ile Mısır arasındaki sınırlandırma antlaşmasının sadece Yunan adaları ile Mısır arasında yapılıyor gözükmesidir. Bu uygulama, aslında geniş bir birikim oluşturmuş uluslararası yargı kararlarının tespit ettiği prensiplerle uyumlu gözükmemekte. Kıyıları karşılıklı ya da yandaş olan ülkeler arasında esas sınır anakaralar arasında, anakara kıyıları esas alınarak yapılır.²² Sınırlandırmada hakça bir çözüm oluşturma yönündeki temel kural gereği, özellikle anakara coğrafi unsurları temelinde bir esas (*primary*) sınır belirlenmesi ve ancak ikinci aşamada hatta ikincil bir unsur olarak adaların çeşitli nitelikleri bağlamında değerlendirilmesi, hakça bir çözümü bozmadıkları derecede etki tanınması yerleşmiş bir içtihatır. Yunanistan ve Mısır'ın kendi aralarındaki sınırlandırmada, anakaraları esas almadan, Yunan adaları sanki ayrı birer ada devleti içmiş gibi değerlendirilerek sınır çizmeleri, söz konusu “hakça çözüm”

²⁰ Bakınız, Information note dated 2 March 2004 concerning Turkey's objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003. *Law of the Sea Bulletin*, No. 54, p. 127.

²¹ Örneğin bakınız, Eritre-Yemen Sınırlandırma Davası Kararı, par. 136.

²² Bakınız, İngiltere-Fransa Sınırlandırma Davası Kararı, par. 199, 201. Eritre-Yemen Sınırlandırma Davası Kararı, par. 40, 153, 212.

ve hakkaniyet prensiplerinin uygulanması kuralına uygun gözükmemektedir.

Bir başka önemli husus ise, Antlaşma'nın, bölgede sınırlandırma için dikkate aldığı bazı adaları "kısmen" dikkate almış olmasıdır. Girit Adası'nın Mısır kıyılarına bakan kıyıların tamamının değil Ada'nın doğu kısmında bir noktadan itibaren doğuya doğru kıyıların, yani dikkate aklanabilecek kıyı uzunluğunun yaklaşık yarısının dikkate alındığı görülmekte. Benzer bir şekilde Rodos Adası'nın da kıyıların yaklaşık yarısının esas alınarak sınırın çizildiği görülmekte. Bu durum genel olarak, hakça bir değerlendirme bağlamında, bu adaların sınır çizgisi üzerindeki etkilerini sınırlamanın, yani makul bir etki oluşturmanın bir yolu olarak da öngörülmüş olabilir. Şayet değerlendirme bu esasta yapılmış ise kavramsal olarak uluslararası yargı içtihatlarına uygunluk gösteriyor denebilir. Daha da önemlisi, Türkiye'nin bu bölgede, hakça çözüm bağlamında, Yunan adalarının kısmen ya da tümünden ihmal edilmesi gerektiği görüşü ile de uyumlu bir nitelik göstermektedir.²³

Antlaşma'nın çizdiği sınırın, Türkiye'nin adalar bağlamında hakkaniyete yaklaşımını destekleyen bir başka niteliği, hem Girit hem de Rodos adalarına ve bu iki ada arasında bulun ve dikkate alınan Kerpe (Karpathos) ve Çoban (Kaşot) adalarına, bir başka metot ile daha azaltılmış etki verildiğinin görülmesidir. Bu durum, Mısır anakara sahili ile Yunan adaları arasındaki sınırın, Yunan adalarına daha yakın konumlandığı ve dolayısı ile sınır çizgisi üzerinde Yunan adalarının etkisinin azaltıldığı anlamına gelmektedir.

Yine bu Antlaşma'nın Türkiye'nin yaklaşımları açısından önemli bir niteliği, Meis Adası'nın, sınırlandırmada hiç dikkate alınmamış olmasıdır. Bir başka ifade ile, Meis Adası Mısır kıyılarını gördüğü halde ve bu adanın da kıta sahanlığı olduğu Yunanistan tarafından iddia edildiği halde, Meis Adası'na herhangi bir etki tanınmamıştır. Bu durum, hakça çözüm bağlamında değerlendirildiğinde, bazı adaların konumu ve büyüklükleri bağlamında kısmen ihmal edildikleri anlamına gelir ki, bu da yine kavramsal olarak Türkiye'nin yaklaşımını destekler niteliktedir.

²³ Yunanistan eski dışişleri bakanı Nikos Kotzias, bu antlaşmanın eşit uzaklık prensibini ihlal ederek Türkiye'nin görüşünü destekler bir nitelik arz ettiğini ifade etmiştir. Eski bakan şu ifadeleri kullanmıştır: *"the agreement between Egypt and the Greek Cypriot Administration was based on the middle line principle but the agreement with Greece was based on proportionality of the coasts. Egypt did not divide EEZ between equal parts but it took 55% and gave Greece 45%. This approach in a sense is close to what Turkey sought"*. <https://www.aa.com.tr/en/europe/former-greek-fm-criticize-maritime-deal-with-egypt-1935257> (07.10.2020). Yunanistan'dan muhalefet partisi Syriza da, antlaşmanın, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda Yunan ulusal çıkarları için büyük tehlike oluşturduğunu ifade etti. <https://www.politico.eu/article/greece-signs-maritime-border-deal-with-egypt-amid-spat-with-turkey/> (07.10.2020). Ayrıca bakınız, Turkey says Greek-Egypt deal endorses Turkish thesis over maritime rights. <https://www.hurriyetdailynews.com/turkey-says-greek-egypt-deal-endorses-turkish-thesis-over-maritime-rights-157250>. (07.10.2020).

Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması'na dair değerlendirilmesi gereken bir önemli husus da, oluşturduğu sınırın konumu itibarı ile Türkiye-Libya Antlaşması ile daha önceden belirlenmiş ve yaklaşık 30 uzunluğunda olan sınır ile gösterdiği çarpıcı uyumsuzluktur. Buradaki sorun, Yunanistan ve Mısır, bir uluslararası antlaşma ile belirlenmiş Türkiye-Libya kıta sahanlığı/MEB sınırını hiç dikkate almadan hatta bu sınır ile çatışan bir sınır belirlemiş olmalarıdır. Yunanistan-Mısır sınırı ile Türkiye-Libya sınırının birleştirilmeye ya da uyumlaştırılmaya çalışılması durumunda, Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması'na göre Yunanistan'ın kıta sahanlığı/MEB alanı olarak belirlenmiş deniz alanının bir kısmının Libya ve Türkiye'ye iadesi gerekecektir. Bu da, Yunanistan-Mısır sınırının büyük oranda revize edilmesini ya da tam tersi, Türkiye-Libya sınırının revize edilmesini gerektirecektir.

Fiili sürtüşmelerin önlenmesi maksadı bir gün mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bu uyumlaştırmanın, ikili ya da üçlü bir antlaşma ile yapılabilmesinin, siyasi nedenlerle ve özellikle de ülkelerin iç politikaları bağlamında oldukça zor olacağını tahmin etmek mümkündür. Bir başka deyişle, Yunanistan-Mısır Sınırlandırma Antlaşması ile Doğu Akdeniz'de özellikle Türkiye, Yunanistan ve Libya arasındaki deniz yetki alanları sorununu çözmek daha da karmaşık bir hale gelmiş ve çözümü siyasi ve hukuki olarak daha da zorlaştırmış gözükmektedir.

Sonuç

Doğu Akdeniz'e bakan bazı adaları bulunan Yunanistan, söz konusu adalar ile Türkiye dahil diğer ülkeler arasındaki sınırın "eşit uzaklık" olması gerektiğini, Meis Adası da dâhil olmak üzere bu adalara tam etki verilmesi gerektiğini savunmakta. Yunanistan, Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'na bu temelde ciddi itirazlarda bulunmuş ve ayrıca, Mısır ile aynı deniz alanını konu alan bir antlaşma yaparak, Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'nı fiilen de etkisiz kılmaya çalışmaktadır.

Bu bağlamda söz konusu Antlaşma Türkiye'nin hukuki itirazlarına konu olmuştur. Zira Türkiye, deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair deniz hukuku kurallarının açıkça öngördüğü gibi, sınırlandırmanın "hakça bir çözüm üretecek şekilde" yapılması gerektiğini savunmakta. Türkiye, ilgili hüküm ve uygulamalarla oluşturulduğu gibi, sınırlandırmanın esas olarak coğrafi unsurların ve bu çerçevede kıyı uzunlukları arasındaki oranın dikkate alınarak yapılması gerektiğini savunmakta.

Uluslararası hukukun ilgili kuralları temelinde değerlendirildiğine, antlaşmanın Yunanistan'ın sınırlandırmaya dair genel yaklaşımlarında zafiyet gösterdiğine işaret eden hatta adalara tanınacak etki konusunda Türkiye'nin sınırlandırmaya dair genel yaklaşımlarına destek bulacağı unsurlar taşıdığı görülmektedir.

Ancak, söz konusu Antlaşma, Türkiye-Libya Sınırlandırma Antlaşması'nın yapıldığı bölgede yeni ve çatışan bir sınır oluşturarak, özellikle Türkiye ve Yunanistan'ın sürtüşme yaşayabileceği yeni unsurlar yaratmış, bundan sonraki süreçlerde bölgesel istikrarı tehdit eden bir ortam oluşturmuş ve böylelikle sorunların çözüm sürecini zorlatmıştır denebilir.